

УДК 378.036-057.875(045)

КРИТЕРІЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

Світлана ТАФІНЦЕВА

*Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 13/9 Хмельницький, Україна, 29013,
тел.: (+38038) 795945, (+38097) 7269844, e-mail: taffinceva@gmail.com*

Статтю присвячено визначенню та діагностуванню критеріїв естетичної вихованості студентів педагогічного вищого навчального закладу.

Ключові слова: виховання, естетичне виховання студентів, критерії естетичної вихованості.

Модернізація вищої освіти потребує перегляду соціальної ролі навчальних закладів України у професійній підготовці студентів. Сьогоднішня зосередженість лише на основах професійної майстерності збіднює навчальний процес. Отже, дієва стратегія розвитку педагогічних ВНЗ – переосмислення вітчизняних та зарубіжних освітніх теорій і практик, надання освіти гуманістичного характеру та уточнення механізмів всебічного розвитку особистості підростаючого покоління. На нашу думку, на першому плані повинні постати питання трудового, полікультурного, патріотичного і, зокрема, естетичного виховання у формуванні якостей особистості.

Історичний аналіз методичної та наукової літератури свідчить, що засади естетичного виховання склалися під впливом гуманістичних ідей мислителів різних епох, у тому числі вітчизняних педагогів К. Ушинського, М. Пирогова, А. Макаренка, В. Сухомлинського. Окремі аспекти естетичного виховання молоді висвітлено у працях Ю. Азарова, Б. Лихачова, Н. Миропольської, В. Петрушенко, О. Рудницької та ін. Визначають засоби естетичного виховання студентів Г. Мальована, Г. Петрова, В. Швирка та ін. Психологічні аспекти естетичного виховання підростаючого покоління представлено у працях П. Блонського, Л. Божович, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Максименка, Б. Теплова, П. Якобсона. Однак результати досліджень свідчать, що вивченню та узагальненню досвіду із естетичного виховання студентської молоді приділено ще незначну увагу.

Незважаючи на значний внесок науковців у дослідження проблеми естетичного виховання підростаючого покоління, питання критеріїв естетичної вихованості молоді залишається відкритим, що й становить предмет нашої статті.

Сучасна психолого-педагогічна література виховну роботу у ВНЗ визначає як спрямування на виховання конкурентоспроможних в умовах ринкової економіки робітників і нерозривно пов'язує із навчально-виробничим процесом [3, с. 96]. Зміст виховання спрямований на залучення молоді до культури та духовності, на формування світоглядних ідей, поглядів та переконань на підґрунті цінностей вітчизняної та світової культури [3, с. 93].

У межах реалізації завдань Державної національної програми “Освіта” (Україна XXI століття), у якій пріоритетним напрямком реформування виховання визначено “забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості особистості” [1] у 1994 р. було розроблено проект Національної державної комплексної програми естетичного виховання. Специфічною рисою цієї програми є визнання необхідності врахування складної соціокультурної ситуації. Програма розкриває питання естетичного виховання студентської молоді, подає рекомендації щодо оновлення форм естетичного виховання. Саме естетичне виховання є важливим засобом перетворення моральних установок в стиль життя та поведінки. Те, що соціум визначає як прогресивні економічні, політичні, моральні позиції, з естетичного погляду розглядають як прекрасне. Інтеграція у свідомості особистості всіх цих компонентів і є умовою її гармонійного розвитку.

У науковій літературі розкрито специфічну сутність естетичного виховання у вищій школі, яка пов’язана із особливостями цілей, змісту, форм і методів організації навчально-виховної роботи у вищих закладах освіти, віковими та соціокультурними особливостями студентства як соціальної групи [4].

Для виявлення актуальності проблеми естетичного виховання у ВНЗ, проводимо ранжування видів виховання за ступенем значущості для підростаючого покоління. Студентам спеціальності “Початкова освіта” денної форми навчання (I ОКР “молодший спеціаліст”, II ОКР “бакалавр”, III ОКР “спеціаліст”) було запропоновано визначити пріоритетні види виховання для сучасної молоді. У результаті види виховання розмістили студенти так:

- моральне виховання (надали перевагу як пріоритетному виду 88 %);
- екологічне виховання (79 %);
- фізичне виховання (62 %);
- превентивне виховання (40 %);
- економічне виховання (33 %);
- трудове виховання (25 %);
- естетичне виховання (23 %);
- етичне виховання (17 %).

Як бачимо, результати (в опитуванні взяло участь 302 респонденти) відповідей студентів характеризують, яку малу цінність для них становить естетичні цінності та естетичний смак, розвиток здібностей до естетичного сприймання, творчість за законами краси тощо.

Для діагностування естетичної вихованості студентів ВНЗ ми обрали психологічні критерії, які визначаються за тестом САТ, опитувальник САМОАЛ [2]. Цей опитувальник спрямований на визначення рівня самоактуалізації особистості. Проте в контексті нашого дослідження нас цікавили такі шкали тесту:

1. Шкала орієнтації в часі показує, наскільки людина живе сьогоденням, не відкладаючи своє життя “на потім” і не намагаючись знайти порятунк у минулому. Високий результат характерний для осіб, які добре розуміють екзистенціальну цінність життя “тут і тепер”, здатних насолоджуватися актуальним моментом, не порівнюючи його з минулими втіхами і не знецінюючи очікуванням майбутніх успіхів. Низький результат показують люди, невротично заглиблені в минулі переживання, зі завищеним прагненням до досягнень, підозрілі і невпевнені у собі.

2. Шкала цінностей. Високий бал за цією шкалою свідчить, що людина поділяє цінності особи, яка самоактуалізується, до них Абрахам Маслоу відносив такі, як

істина, добро, краса, цілісність, відсутність роздвоєності, життєвість, унікальність, досконалість, досягнення, справедливість, порядок, простота, легкість без зусиль, гра, самодостатність. Перевага цих цінностей вказує на прагнення до гармонійного буття і здорових стосунків з людьми, далеке від бажання маніпулювати ними у своїх інтересах.

3. Погляд на природу людини може бути позитивним (висока оцінка) або негативним (низька). Ця шкала описує віру в людей, у могутність людських можливостей. Високий показник може інтерпретуватися як стала основа для щирих гармонійних міжособистісних стосунків, природна симпатія, довіра до людей, чесність, неупередженість, доброзичливість.

4. Висока потреба в пізнанні характерна для особи, яка самоактуалізується, завжди відкритій новим враженням. Ця шкала описує спроможність до миттєвого пізнання – безкорисливе бажання нового, інтерес до об'єктів, не пов'язаний прямо зі задоволенням різних потреб. Таке пізнання, вважає А. Маслоу, точніше й ефективніше, оскільки його процес не деформується бажаннями і потягами, людина при цьому не схильна судити, оцінювати і порівнювати. Вона просто бачить те, що є, і цінує це.

5. Прагнення до творчості або креативність – неодмінний атрибут самоактуалізації, яку можна назвати творчим ставленням до життя.

6. Спонтанність – це якість, що впливає з упевненості в собі і довіри до навколишнього світу, властивих для людей, які є самоактуалізованими. Високий показник за шкалою спонтанності свідчить про те, що самоактуалізація стала способом життя, а не є мрією чи прагненням. Здатність до спонтанної поведінки обмежується культурними нормами, в природному вигляді її можна спостерігати хіба що у маленьких дітей. Спонтанність співвідноситься з такими цінностями, як свобода, природність, гра, легкість без зусилля.

7. Саморозуміння. Високий показник за цією шкалою свідчить про чутливість, сенситивність людини до своїх бажань і потреб. У таких людей не формуються психологічні захисти, що заважають їм адекватно сприймати і оцінювати себе, вони не схильні підміняти власні смаки й оцінки зовнішніми соціальними стандартами. Низький бал за шкалою саморозуміння властивий людям невпевненим, які орієнтуються на думку оточуючих.

Обрані шкали опитувальника допоможуть виявити та оцінити ступінь сформованості естетичних переконань, ідеалів, а також розвиток художнього смаку. Високі показники шкал відображають наявність у студентів ВНЗ широких інтересів до різних видів мистецтва, глибоку потребу у спілкуванні в суспільстві з естетичними явищами мистецтва та життя.

Усі показники зумовлені специфікою організації навчального процесу на факультеті початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в умовах ступеневої освіти.

Отримані результати ми представили у вигляді таблиці (табл. 1).

За отриманими результатами можемо констатувати: аналізуючи динаміку змін обраних критеріїв, бачимо, що радикальних змін вони не зазнають протягом років навчання у вищому навчальному закладі. Незначно підвищуються показники критеріїв “цінності” до 61,2 %, “саморозуміння” – 53,4 %. Проте показники критерію “потреба у пізнанні” за роки навчання у ВНЗ зменшуються з 57,4 % до 52,1 %. За результатами дослідження з'ясувалося, що у студентів спеціальності “Початкова

освіта” денної форми навчання від курсу до курсу помітною є закономірність незмінності показників критеріїв естетичної вихованості.

Таблиця 1.

Результати дослідження за опитувальником САМОАЛ

№	Шкали САМОАЛ	Загальний середній бал		
		I ОКР	II ОКР	III ОКР
1	Орієнтація в часі	47,8 %	51,0 %	53,7 %
2	Цінності	52,3 %	59,1 %	61,2 %
3	Погляд на природу людини	42,4 %	45,9 %	48,9 %
4	Потреба у пізнанні	57,4 %	55,2 %	52,1 %
5	Прагнення до творчості	55,8 %	62,8 %	61,9 %
6	Спонтанність	44,9 %	42,1 %	43,7 %
7	Саморозуміння	48,5 %	50,7 %	53,4 %

Результати опитування свідчать, що необхідно створювати такі умови, які посилять переживання студентами внутрішніх суперечностей між наявним і необхідним рівнем естетичного розвитку, художньо-естетичну активність студентів, їх навчально-пізнавальну діяльність, естетичне самовдосконалення.

Дані, отримані під час анкетування студентів, а також отримані результати дослідження психологічних особливостей особистісного розвитку студентів педагогічних ВНЗ за критеріями естетичної вихованості дають підстави для розгляду питання про корекцію організації навчально-виховного процесу.

Отже, критерії естетичної вихованості студентів педагогічних вищих навчальних закладах допомагають виявити та оцінити наявність естетичних ідеалів, сформованість естетичного смаку. Естетична вихованість у соціальному сенсі виявляється загалом комплексі поведінки та стосунків особистості. За результатами дослідження означений вид виховання не займає пріоритетного місця у системі професійної підготовки майбутнього спеціаліста, а критерії естетичної вихованості студентів знаходяться на рівні середніх показників.

Перспективи подальших пошуків полягають у визначенні та обґрунтуванні умов естетизації виховного процесу у ВНЗ таких як: введення нових дисциплін на рівні спецкурсу; оновлення форм виховної роботи у закладі; удосконалення методики викладання предметів; організація та проведення естетично спрямованих позааудиторних занять тощо.

Список використаної літератури

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>.

2. Психологія як наука. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psuhe.at.ua/>

3. Теорія і методика професійної освіти : навч. посібник / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, С. С. Гурин [та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2012. – 390 с.

4. Халдун Б.-І. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України в сучасний період / Бані-Ісса Халдун Мохамед Джабер. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://avtoreferat.net/content/view/9934/52/>

Стаття надійшла до редколегії 20.02.2014

Прийнята до друку 23.04.2014

CRITERIA OF AESTHETIC EDUCATION OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

Svetlana TAFINTSEVA

*Khmelnytsky Humanities and pedagogic Academy,
Proskurovskogo podpoliya, str. 139, Khmelnytsky, Ukraine, 29013,
phone: (+38038) 795945, (+38097) 7269844. e-mail: taffinceva@gmail.com*

The article is devoted to the definition and diagnosis criteria aesthetic education of students of pedagogical higher educational institution.

Key words: education, aesthetic education of students, the criteria of aesthetic upbringing.

КРИТЕРИИ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ВОСПИТАННОСТИ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВУЗА

Светлана ТАФИНЦЕВА

*Хмельницькая гуманитарно-педагогическая академия,
ул. Прокуроровского подполья, 139, Хмельницький, Украина, 29013,
тел.: (+38038) 795945, (+38097) 7269844. e-mail: taffinceva@gmail.com*

Статья посвящена определению и диагностированию критериев эстетической воспитанности студентов педагогического высшего учебного заведения.

Ключевые слова: воспитание, эстетическое воспитание студентов, критерии эстетической воспитанности.